

*Unge uden uddannelse*at navigere i usikkerhed,
prekarisering og neoliberal
beskæftigelsespolitik

*'Uddannelsespålæg'.
Skiftet fra velfærds- til konkurrencestat
betyder, at alle unge under 30 år skal ud-
dannes og gøres mere 'employable'*

Af Anne Görlich

Unge 18-30 årige, som ikke har en ungdomsuddannelse og er ramt af stigende ungdomsarbejdsløshed, får i dag et såkaldt 'Uddannelsespålæg', skifter kontanthjælpen ud med uddannelseshjælp og jobsøgning ud med uddannelsesafklaring. Skiftet fra velfærds- til konkurrencestat betyder, at alle unge under 30 år skal uddannes og gøres mere 'employable'. Samtidig hermed ses der tydelige tendenser til, at arbejdsmarkedet præges af en stigende grad af ustabile, usikre og såkaldt prekære arbejdsforhold. I denne artikel vil jeg forsøge at give et svar på, hvordan de unge uden uddannelse og arbejde navigerer i landskabet mellem på den ene side et uomtvisteligt fokus på deres individuelle kompetencer og værdi og på den anden side et arbejdsmarked, som bliver mere og mere prekært. Jeg vil beskrive de politiske tiltag, som sætter rammerne for de unges veje mellem uddannelse, aktivering og arbejde og således også forsøge at konkretisere, hvad neoliberal beskæftigel-

sespolitik og prekaritet vil sige, og hvordan det tager sig ud i mødet med de unge.

I artiklen tegner jeg dette landskab med udgangspunkt i en helt konkret situation, der viser, hvordan unge og fagpersoner indtager forskellige positioner i forhold til det aktuelle beskæftigelsespolitiske fokus på uddannelse. Denne situation henter jeg fra en evaluering af 'Brobygning til uddannelse' (Görlich et al 2016), som er et landsdækkende forsøg med 12 brobygningsforløb for 18-30 årige uden uddannelse og arbejde på uddannelseshjælp. Jeg præsenterer her et uddrag fra feltarbejdet på et af disse projekter. Uddraget viser, hvordan de unge og fagpersonerne taler ud fra meget forskellige logikker, diskurser og hensigter. Jeg vender tilbage til uddraget løbende i artiklen, hvor jeg også vil udfolde de teoretiske perspektiver og diskussioner, som knytter sig til det problemfelt, der skitseres her.

Jævnligt hører man om en stigning i den danske ungdomsarbejdsløshed (her avis.dk i 2011)

Det er min første dag på projektet, hvor jeg følger hold X i to dage. Da jeg kommer ind i klassen byder Hanne, som er mentor, mig velkommen og fortæller, at de er ved at tale om kontanthjælpsreformen. Hun synes, der er behov for at tale om det, da flere af de unge har været inde på kontoret for at spørge hende om det. De føler ikke, de ved, hvad der skal ske og er bange for, om de skal gå fra hus og hjem. Kort tid efter siger Hanne henvendt til mig, at de også er ved at tale om motivation for uddannelse og siger så ud til holdet:

”Vi har nogen her, Christina og Thomas, som ikke rigtig er motiverede”.

Christina bryder straks ind og siger:

”Der er jo ikke en skid lærepladser, det er det samme som at sige; drop lige den drøm. Man tager bare grundforløb efter grundforløb, og sådan fortsætter det bare”.

Hanne siger, at det også handler om fleksibilitet, hvortil Christina prompte kommenterer:

”Der er jo ingen praktikpladser, hvis man vil være konditor, for hende Blomsterberg har gjort, at alle piger vil have en uddannelse som konditor”.

Hanne siger, at hun ikke er enig:

”Man har altid et valg”.

Christina kommenterer igen:

”Hvad hjælper det, når der ikke er noget arbejde”.

Hanne siger, at det ikke altid er den lige vej, og at det er vigtigt, at arbejde med sin holdning.

En af de andre skifter emne tilbage til kontanthjælp:

”Vi ved ikke hvad der sker. Vi ved ikke om vi er købt eller solgt”.

En siger, at det er tid til pause.

Jeg går med rygerne og der er stor frustration over manglen på praktikpladser. De taler om muligheder for at finde et arbejde; hvad som helst. De fortæller, at lige nu får de 8000 kr. udbetalt, som skal dække husleje, lån, telefon, bil, internet, forsikring, tv etc. Efter 1. januar (2014 red.) går de ned på SU sats, som er 6000 før skat. Derudover bliver de modregnet i kontanthjælpen, hvis de bor sammen med en kæreste. Tre af pigerne har børn og er meget bekymrede over at skulle gå ned i indkomst.

Tilbage i klassen fortæller Hanne om nytteindsats og Thomas udtrykker frustration:

”Uddannelse er bare det vi skal, der er ingen anden vej, men hvor er det vi skal søge de der jobs”?

Frustrationen cirkulerer. Yasim nævner, at man kan søge arbejde i udlandet, men en af pigerne har hørt, at det er værre i udlandet. Hanne fortæller, at man ikke kan få praktik i udlandet og tilføjer:

”Er det ikke bedre at blive i Danmark og støtte vores samfund?”.

Det får Thomas til at reagere:

”Der er sgu da ikke noget at støtte”.

Hanne spørger, hvad han mener og han svarer: ”Jeg synes bare ikke, at Danmark gør noget for os”. Det får Hanne til at spørge:

”Er vi ikke heldige, at vi kan tage en uddannelse og få penge for det?”.

Til det svarer Marie: ”Jo vi er heldige, at vi har uddannelse og sygehuse og sådan noget, men jobs har vi bare ikke, ikke særligt i hvert fald”. Thomas har et andet svar:

”Jeg synes ikke vi er særlig heldige, at vi bliver masseproducerede gennem en masse uddannelse så hurtigt som muligt, det er jeg ikke tilhænger af, for så lærer du ikke noget”. Hanne kommenterer:

”Hvornår lærer vi, når vi er i uddannelse, eller når vi er i arbejde?”

Thomas' kommentar bliver hængende og diskussionen kører videre tilbage til kontanthjælpen. Christina har et eksempel på, at hun er blevet trukket i kontanthjælp og det får bølgerne til at køre højt igen. Undervejs i diskussionen kommenterer Hanne:

”Vi skal lige holde tonen” og tilføjer:

”Uddannelse er uundgåeligt. Mit mål er, at I skal tænke, hvad er fornuftigt for mig?”

Som uddraget her viser, er der yderst forskellige positioneringer (Davies & Harré 1990) i spil. De unge indtager forskellige positioner ud fra diskursive strategier, der på forskellige måder taler op imod mentorens positionering og diskursive strategier. Jeg skal i denne artikel forsøge at sætte dette ind i en aktuell samfundsmæssig kontekst, som overordnet set handler om usikre og prekære vilkår på arbejdsmarkedet, der møder en praksis, hvor uddannelse er et gennemgribende og ufravigeligt krav.

Uddannelse som beskæftigelsespolitisk krav

Når Hanne siger: ”Uddannelse er uundgåeligt. Mit mål er, at I skal tænke, hvad er fornuftigt for mig?”, skal det ikke forstås, som at det er Hannes personlige mål. Tværtimod udgør hun med sit fokus på uddannelse som ’uundgåeligt’ et led i en politisk strategi, som gør sig gældende, ikke bare i Danmark, men i mange vestlige lande. Således kan der trækkes tråde til et af flagskibsinitiativerne i EU’s 2020-strategi ”Unge på vej”, som indeholder specifikke mål for, hvordan ungdomsarbejdsløsheden skal nedbringes. Her fremgår det tydeligt, at medlemsstaterne skal prioritere investeringer i uddannelsessystemet for at begrænse antallet af unge, der forlader skolen uden at have afsluttet en ordinær ungdomsuddannelse. En ekspertgruppe-rapport om ’Early school leaving’ (ESL) anbefaler for eksempel, at det er helt centralt for EU’s medlemsstater at:

1. *Ensure long-term political and financial commitment to reducing ESL and keep it high on the political agenda.*
2. *Ensure children and young people are at the centre of all policies aimed at reducing ESL. Ensure their voices are taken into account when developing and implementing such policies.*
3. *Develop and implement a sustainable national strategy to reduce ESL. This strategy should address all levels of education and training and encompass the right mixture of preventative, intervention and compensation measures. (European Commission 2013, p. 4).*

Som det fremgår, er det uomtvisteligt, at uddannelse skal prioriteres højt på den politiske dagsorden, således at så mange unge som muligt møder arbejdsmarkedet med en formel kompetencegivende uddannelse. Strategiens status som flagskibsinitiativ betyder, at målene skrives ind i politiske beslutningsdokumenter i de enkelte medlemsstater.

Således har man i Beskæftigelsesministeriet en implementeringsplan for, hvordan Danmark kan leve op til målsætningerne i 2020-strategien. Målsætningerne er konkret skrevet ind i både kontanthjælpsreformen fra 2013, erhvervsskolereformen fra 2014 og i projektbeskrivelsen for ’Brobygning til uddannelse’. Hannes mål om, at de unge skal *finde ud af, hvad der er fornuftigt for dem* i forhold til uddannelse, er dermed også et statsligt og et EU-overstatsligt mål, fordi det antages, at dette kan medvirke til at sikre et fald i ungdomsarbejdsløsheden. Strategiens flagskibsstatus betyder også, at udviklingen i de enkelte lande følges nøje med statistiske målinger, således at man kan dokumentere, hvilken effekt de førte politikker har i de enkelte lande. Hanne og hendes kollegaer bliver dermed målt på, hvor mange unge det lykkes dem at ’gøre uddannelsesparate’, således at de kan gennemføre en ungdomsuddannelse, lige som Beskæftigelsesministeriet bliver målt på, hvordan det lykkes Danmark som stat at flytte unge fra kategorien ’uden uddannelse og arbejde’ primært til kategorien ’i uddannelse’ og sekundært ’i arbejde’.

Den overordnede 2020-strategi konkretiseres yderligere i 2013 med den såkaldte Ungdomsgaranti. Med ungdomsgarantien får alle unge i EU under 25 år ret til at få tilbudt beskæftigelse, uddannelse eller praktik, inden for fire måneder efter at de er blevet arbejdsløse eller er droppet ud af uddannelse. Ungdomsgarantien indeholder en række guidelines, som man anbefaler at iværksætte for at leve op til de garantier, der stilles. For det første anbefales det at etablere tværgående samarbejder mellem uddannelse, aktiveringstilbud og arbejdsmarkedet. Dette dels for at understøtte de unges overgange fra og til uddannelse, arbejdsløshed og arbejde og dels for at forbedre mulighederne for, at de unge får bedre adgang til ansættelser og praktikordninger. For det andet anbefales en individuelt rettet støtte for at forebygge frafald. For det tredje anbefaler man en kompetencemæssig opkvalificering af de unge, der er faldet fra en uddannelse, så de kan gennemføre en uddannelse. Og for det fjerde påpeges vigtigheden af indsatser, som er rettet mod arbejdsmarkedet, vigtigheden af at forbedre ansættelsesvilkår for unge, og om at forbedre mulighederne for praktikordninger via tilskud til arbejdsgivere. Det er dermed tydeligt, hvordan Brobygning til uddannelse er en del af ungdomsgarantien i kraft af, at de unge får en vej tilbage til uddannelse, de får individuelt rettet støtte, og de

får tilbud om opkvalificering. ”Uddannelse er uundgåeligt”, som Hanne siger. Som det fremgår, er der i ungdomsgarantien også guidelines, der handler om arbejdsmarkedet og om at forbedre mulighederne for praktikordninger, men dette er i vid udstrækning ikke adresseret i den danske udgave af ungdomsgarantien. Som Christina flere gange gentager, ”der er jo ingen praktikpladser”, og indtil videre er der ingen beskæftigelsespolitiske tiltag, der inddrager indsatsen rettet mod arbejdsmarkedet, som ungdomsgarantien lægger op til. Garantien handler i stedet om at tilbyde skolepraktikordninger, hvilket sikrer de unges deres uddannelse men uden muligheder for at være i kontakt med arbejdsmarkedet. Jeg har andetsteds påpeget vigtigheden af, at arbejdsmotiverede unge får bedre muligheder for at blive kvalificeret i tilknytning til arbejdsmarkedet (Görllich & Katznelson 2015a/b; Görllich 2016a/b, in press). I øjeblikket er en sådan arbejdsmarkedsrettet indsats dog ikke i fokus. Tværtimod er det højt prioriteret at styrke de unges adgang til uddannelse, gennemførelse af uddannelse, veje tilbage til uddannelse, opkvalificering etc. ud fra en præmis om, at uddannelse sikrer beskæftigelse.

At flere unge skal have mere uddannelse er således helt grundlæggende for det politiske og strategiske fokus på EU niveau og bliver dermed også rammesættende for unge som Christina, Thomas og Yasim, som møder helt bestemte praksisser på de projekter, der skal hjælpe dem videre. Praksisser der, som Hanne utvetydigt beskriver det, har uddannelse som ufravigeligt mål. Spørgsmålet er ikke *om* det skal være uddannelse, men *hvilken*. Disse praksisser udspringer som nævnt blandt andet af den danske fortolkning og implementering af ungdomsgarantien, men dette har rødder endnu længere tilbage. Allerede i undervisningsministeriets handlingsplan *Uddannelse til alle* i 1993, blev det formuleret, at 95 procent af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Målsætningen optræder igen i 2006 som en del af den daværende Venstre-ledede regerings såkaldte ’globaliseringsstrategi’, hvor uddannelse og viden anses for at være nøglen til at fremtidssikre Danmark. Globaliseringen træder så at sige ind i uddannelsessystemet, og uddannelse anses ikke længere som et demokratisk og dannende projekt men som et redskab for økonomisk konkurrenceevne. I globaliseringsstrategien hedder det, at: ”Gode uddannelser er fundamentet for en stærk konkurrencekraft, og for at alle kan deltage i samfunds-

livet og på arbejdsmarkedet” (Regeringen 2006, p. 8). I 2006 indføres også det såkaldte *uddannelsespålæg*, som giver kommunen myndighed til at pålægge en kontanthjælpsmodtager under 25 år uden erhvervs-kompetencegivende uddannelse, som ikke har børn, og som ikke har andre problemer end ledighed, at tage en uddannelse. Dette uddannelsespålæg vinder i de efterfølgende år indpas i kommunerne og anses i beskæftigelsessystemet for at være et virksomt redskab til at understøtte, at flere unge fremskynder deres uddannelsesvalg og dermed kommer ud af kontanthjælpssystemet og, ikke som tidligere ud på arbejdsmarkedet, men ind i uddannelsessystemet.

Det politiske fokus på tiltag og redskaber, der understøtter, at de unge ikke sidder fast i kontanthjælpssystemet, er på den ene side positivt for langt de fleste unge, men der er på den anden side også tendenser til, at kravet om uddannelse har en slagside. Som Thomas formulerer det: ”Jeg synes ikke vi er særlig heldige, at vi bliver masseproducerede gennem en masse uddannelse så hurtigt som muligt, det er jeg ikke tilhænger af, for så lærer du ikke noget”. Thomas er en af de mest kritiske unge, jeg har mødt ud af de 115 unge, der er interviewet i forbindelse med evalueringen af ’Brobygning til uddannelse.’ Mange andre unge er mere imødekommende overfor uddannelsespålægget og kravet om uddannelse. Men de er også ambivalente. På den ene side vil de gerne gennemføre en uddannelse, og de fleste har også forsøgt op til flere gange, men på den anden side synes de også, at det er svært. Når jeg har valgt at fremhæve Thomas her, er det fordi han lægger stemme til en vigtig pointe, som handler om, at det massive krav om uddannelse kan være medproducerende for, at nogle unge oplever det som et pres. Når dette pres manifesterer sig igen og igen samtidig med, at de unge ikke kan finde lærepladser eller arbejde, kan det medvirke til, at de stagnerer i deres vej mod uddannelse og arbejde (Görllich 2016a, in press). I princippet er uddannelse et relativt simpelt mål, men i praksis er der tale om bevægelser i meget komplekse processer mellem uddannelse, aktivering og arbejde.

Unge processer mellem uddannelse, aktivering og arbejde

Hvis man kigger på den del af ungdomsforskningen, der interesserer sig for transitioner fra skole til arbejde forstås transitioner, som noget der forløber i ikke-standardiserede, fragmenterede, usikre og yderst komplekse processer. Dette indfanges for eksempel i

konceptet yo-yo transitioner, som beskriver pendulende bevægelser mellem uddannelse og arbejde. Tidligere ansås transitioner som processer, hvorigenem individer opbygger en 'voksen biografi' og gradvist opnår et vist niveau af eksistentiel autonomi og økonomisk uafhængighed. Der er dog de seneste årtier sket en udvikling, hvor denne biografiske kontinuitet ikke længere er sikret. Unge i dag er mere sårbare over for sociale og strukturelle ændringer, der har konsekvenser for de unge, som ikke er set tidligere. Således er unge, som hverken er i uddannelse eller arbejde udsat for en form for strukturel sårbarhed, der altså har konsekvenser for en relativt stor del af unge i dag.

Spørgsmålet der opstår i forbindelse med at forstå transitionsprocesser for unge uden uddannelse og arbejde er: transition fra hvad til hvad? Flere undersøgelser viser, at en betragtelig del af de unge kommer fra folkeskolen med dårlige erfaringer eller helt uden en afgangsprøve. Disse unge bevæger sig ind i ungdomsuddannelsessystemet med denne faglige usikkerhed og afprøver forskellige uddannelser eller prøver at få fodfæste på et presset arbejdsmarked for senere at komme ind i kontanthjælpssystemet med bristede håb. Her får de et pålæg om, at de skal tilbage i uddannelsessystemet og denne gang gennemføre. Når de så (muligvis) har gennemført, har de udsigt til at komme ud til et globaliseret arbejdsmarked med usikre vilkår. Man kan således spørge, hvad det er præcist, at denne transition fører til? Jeg stiller, i tråd med andre, spørgsmålstejn ved forestillingen om, at de unge kommer fra relativt stabile vilkår, gennemgår en proces som ad snørklede veje fører til nye stabile vilkår, som betegner det at være 'voksen'. Det ser dog nærmere ud til, at en del af de unge kommer fra relativt ustabile vilkår og uddanner sig med store besværligheder til andre ustabile vilkår. Dette vidner om et behov for at tage det seriøst, når unge som Thomas og Christina gentagne gange udtrykker frustration, som *"hvad hjælper det når der ikke er noget arbejde"* eller *"der er jo ikke en skid lærepladser, det er det samme som at sige; drop lige den drøm"*.

De globale forandringer, der har konsekvenser for unge uden uddannelse og arbejde, handler især om en markant stigning i uddannelsesdeltagelse, øget urbanisering, og globaliseringen af arbejdsmarkedet (Woodman & Wyn 2015). Samtidig sker der globalt set en neo-liberal omstrukturering af såvel beskæftigelses- som uddannelsespolitik, som handler om, at

uddannelse anvendes som middel til at øge den økonomiske vækst. Som nævnt bygger dette på en antagelse om, at et øget uddannelsesniveau skaber efterspørgsel for uddannet arbejdskraft, der kan sikre konkurrenceevnen på det globale arbejdsmarked. Det betyder, at unge med en videregående uddannelse har nemmere ved at få arbejde end unge, der har kvalifikationer lavere end mellemlang videregående uddannelse og dermed at arbejdsmarkedet for unge med et lavt uddannelsesniveau er mere presset. Der er simpelthen færre jobs for ufaglærte eller lavt uddannede end tidligere, og flere om at søge de færre jobs, der er. Dette har konsekvenser for de unges transitioner, som bliver præget af disse prekære og usikre forhold på arbejdsmarkedet. Det betyder endvidere, at unge som Thomas og Christina får sværere ved at finde arbejde og lærepladser og derfor ender på projekter som 'Brobygning til uddannelse' med et uddannelsespålæg. Der hvor de havde ambitioner og motivation i retning af arbejde, skal de i stedet orientere sig mod at finde en (ny) uddannelse. Det ser således ud til, at mødet mellem neoliberal beskæftigelsespolitik og en tiltagende grad af prekaritet på arbejdsmarkedet får konsekvenser for de unges processer mellem uddannelse og arbejde. Men hvad handler denne prekaritet om?

Prekaritet og prekære processer

Begrebet prekaritet har cirkuleret i Europa siden 1980'erne og bruges ofte til at sætte et kritisk fokus på konsekvenserne af neo-liberale politiske tendenser, hvor nedskæringer og liberalisering og privatisering ses som en trussel for velfærdsstaten. Centralt for begrebet er et vist tab af sikkerhed og henviser ofte til netop risikofyldte eller usikre situationer (Casas-Cortés 2014). Begrebet indfanger forståelser af, hvordan skiftende politikker, økonomiske vilkår og samfundsmæssige arbejds- og beskæftigelsesdiskurser producerer nye former for marginalisering. I et forsøg på at udfolde begrebet prekaritet identificerer Casas-Cortés fire punkter som centrale for hvad prekaritet vil sige: 1) velfærdsnedskærings betydning for udviklingen af beskæftigelse, 2) et nyt paradigme af uregelmæssige og immaterielle arbejdsforhold, 3) vedvarende mobilitet i arbejdsstyrken og 4) feminiseringen af arbejde og hverdag. Således er ændrede og mere uregelmæssige beskæftigelsesforhold vilkår, som unge skal forholde sig til i vores tids politiske nedskæringer i Europa.

Prekaritet er også ofte forbundet med Standings

MAKE YOURSELF EMPLOYABLE

(2011) tanker om 'The Precariat' som en social klasse. Forskningsmæssigt har der været stor interesse for begrebet i Storbritannien og Sydeuropa og mindre i forhold til de nordiske lande. Dog viser ny forskning, at velfærdsmodeller i Norden og i Tyskland ikke er immune overfor globale og politiske forandringer, der presser budgetter brugt på unges uddannelse og velfærd og derfor skubber til uligheden blandt unge (Antonucci et al 2014). I forhold til unge bruges begrebet ofte i forbindelse med usikre ansættelser og arbejdsforhold og mindre i forhold til unge uden uddannelse og arbejde, på trods af at prekariatet i Standings teori adresserer problematikker knyttet til både arbejdsløshed og marginalisering. Jeg anser Standing's ideer om prekariatet for interessante i forhold til unge uden uddannelse og arbejde, idet de kan belyse vigtige pointer i det møde mellem de unge og mentoren, som vist i uddraget. Ifølge Standing anses arbejdsløshed i en neo-liberal forståelsesramme for et spørgsmål om individuelt ansvar. Alle er 'employable', det er kun et spørgsmål om at gøre dem mere 'employable', det vil sige at opgradere de arbejdsløses kvalifikationer og ændre deres vaner og holdninger. Dette er som vist mentoren Hannes ærinde i mødet med de unge uden uddannelse og arbejde. Friktionen mellem Hanne og de unge opstår dog, når der samtidig med dette fokus på 'employability' eksisterer en høj grad af arbejdsmarkedsrelateret usikkerhed, som har som konsekvens, at store dele af ungdomsårgange har svært ved at etablere sig selv på arbejdsmarkedet og dermed også skabe en fremtid med sikkerhed og stabilitet. Det er vilkår, som man er nødt til at forholde sig til. Standing identificerer syv former for arbejdsmarkedsrelateret sikkerhed, hvor især 'employment security' (sikkerhed i beskæftigelse) og 'skills reproduction security' (sikkerhed i udviklingen af færdigheder) (Standing 2011,

10) gør sig gældende for den gruppe af unge, som ikke har en uddannelse, og som har svært ved at forsørge sig selv ved ufaglært arbejde. Disse unge oplever især usikre ansættelsesvilkår og store udfordringer ved at sikre, at de kan udvikle, færdiggøre og bruge deres færdigheder og kompetencer. Disse usikre vilkår i forhold til beskæftigelse og i forhold til ens sociale indkomst, kalder Standing en radikal indgriben i det liv, man prøver at skabe og den man prøver at være: *"To be precariatized is to be subject to pressures and experiences that lead to precariat existence, of living in the present, without a secure identity or sense of development achieved through work and lifestyle"* (Ibid, 16).

Der er således tale om et nyt 'prekært landskab', som har store omkostninger for de unge, og som berører et stort antal unge i Europa blandt andet i form af en høj ungdomsarbejdsløshed. EU prioriterer som nævnt dette højt og afsætter store beløb til at iværksætte programmer, som skal få flere unge i uddannelse og arbejde. Furlong (2015) påpeger dog, at disse store beløb *"(...)may well benefit the entrepreneurs who operate the highly profitable 'unemployment industries' but will have very little impact on the prospects of young people"* (Ibid, p. 26). Furlong anfører, at mange programmer og initiativer bygger på en antagelse om mangler hos de unge uden at tage hensyn til mere strukturelle problemer som efterspørgslen på arbejdskraft. Når Christina og Thomas således bliver ved med at tale om mangel på praktikpladser og jobs, og mentoren Hanne omvendt bliver ved med at tale om motivation, holdninger, og om at *"man har altid et valg"*, så rammer de ind i lige præcis denne problematik. Hanne gør i sin bedste mening og med stort engagement det, hun er ansat til,

nemlig at gøre de unge mere 'uddannelsesparate'. I det arbejde er holdninger, motivation og valg i centrum. Men med dette entydige fokus på de unge er der en risiko for at komme til at overse den betydning, som erhvervslivets manglende efterspørgsel på elever og ansatte har for de unges transitionsprocesser. Men hvor stort er det problem reelt?

Den usynlige ungdomsarbejdsløshed

Furlong påpeger meget tydeligt, at der ikke findes arbejde til alle unge, uanset hvor meget de uddanner sig (Furlong 2015). Dette relativt radikale udsagn understøttes af, at i de lande i Europa, hvor arbejdsløsheden er højest, er de unge også de højst uddannede. Ainley & Allen (2010) beskriver dette som en rulletrappe, man er nødt til at løbe stærkere og stærkere op ad i modsat retning uden at komme nogen vegne. Der sker således en øget polarisering, idet det stigende uddannelsesniveau medfører, at højtuddannede unge varetager jobs under deres uddannelsesniveau. Det presser de unge, som har et lavere uddannelsesniveau og gør, at de bliver presset ud på kanten af samfundet (ibid., p.132).

Men hvordan ser det ud i en dansk kontekst? De nyeste tal fra AE-Rådet viser, at hver tiende ung er uden uddannelse eller arbejde. Ifølge analysen er der relativt store regionale forskelle i forhold til de mange unge, som ikke er i gang med uddannelse eller er ansat i et job. Således er andelen af unge, som ikke er i uddannelse eller arbejde i Egedal Kommune 6,3 procent mens den er 13,7 i Odsherred Kommune. Det svarer til hver syvende ung. Der er altså tale om meget store dele af en ungdomsårgang, som karakteriseres som 'inaktive'. Som uddraget i starten af artiklen vidner om, så ser denne 'inaktivitet' forskellig ud, om man ser den fra den unges perspektiv eller fra mentorens perspektiv. Mentoren ser som nævnt udfordringer med motivation og holdninger, mens de unge ser udfordringer med mangel på jobs og praktikpladser. Hvis vi her vælger at lytte til de unge, peger en rapport fra AE-Rådet netop på, at der er behov for, at virksomheder gør en indsats for at oprette flere praktikpladser. Således viser undersøgelsen, at mindre virksomheder med højst 50 ansatte tager seks lærlinge pr. 100 faglærte medarbejdere, mens store virksomheder med flere end 50 ansatte tager fire lærlinge pr. 100 faglærte. Lidt under et år senere, viser en anden undersøgelse dog, at der er sket en fremgang, idet virksomhederne indgår flere praktikpladsaftaler end året før.

Det er vigtigt at nævne her, at siden kontanthjælpsre-

formen i 2013 opgøres ungdomsarbejdsløsheden ikke særskilt, men i stedet opgøres det, hvor mange der samlet set 'ikke er i uddannelse eller arbejde'. Det betyder, at det er svært at undersøge, hvor mange unge, der reelt er arbejdsløse. Dette sker fordi de unge, som søger kontanthjælp og ikke har en kompetencegivende ungdomsuddannelse, får et uddannelsespålæg, og dermed figurerer de ikke som arbejdsløse men som 'uden uddannelse og arbejde'. Hvis man kigger på AKU-ledigheden, som er 'arbejdsløse i arbejdskraftundersøgelsen', ses det, at der i første kvartal 2016 er 54.000 15-24 årige og 43.000 25-34 årige, som aktivt søger arbejde men fortsat er ubeskæftigede. Samme tendens viser sig i en analyse fra AE-Rådet, der viser, at der er ca. 43.000 unge arbejdsløse (AKU-ledige), hvilket svarer til ca. 10,3 pct. af arbejdsstyrken for de 15-29 årige. Det kan altså antages, at omkring 10 procent af de unge uden uddannelse og arbejde, kan betragtes som arbejdsløse. Det vil også sige, at hvis de kunne finde et job, ville de være i arbejde. Hvis man kigger på de unge, som har taget en erhvervsuddannelse, er der samlet set 23 procent, som ikke har fundet arbejde et år efter de er færdige. Dette vidner om, at tesen, at der ikke er arbejde til alle unge, uanset om de uddanner sig eller ej, kan antages at være rigtig. Der er således tale om en betragtelig del af de unge under 30 år, som gerne vil arbejde men ikke lykkes med det. Det er dermed ikke helt ved siden af, når de unge på brobygningsprojektet bliver ved med at spørge: "*hvor er det vi skal søge de der jobs?*". Man kan se dette som en udvikling i retning af en mere udtalt grad af prekaritet for de unge, hvilket også medfører kortvarige, flygtige, usikre ansættelsesforhold (Standing 2011), perioder med arbejdsløshed, samt følger heraf i form af social og psykologisk mistroivsel (Furlong 2015; Standing 2011).

Diskussion

De unge navigerer altså i usikkerhed, prekarisering og neoliberal beskæftigelsespolitik ved på den ene side at tage kravene på sig og gøre – med stor og uvurderlig hjælp fra mentorer og andre fagpersoner – hvad de kan for at blive mere attraktive at ansætte som fremtidig arbejdstager. Men på den anden side støder de igen og igen på barrierer, som handler om at der er meget stor konkurrence om praktik- og arbejdspladser og at arbejdsmarkedet generelt er presset. Samtidig hermed adresseres det pressede arbejdsmarked som et problem, der findes individuelle

løsninger for. Samlet set kan man pege på en tendens til, at staten ser det som sin opgave at 'gøre' de unge villige og motiverede for uddannelse. I disse bestræbelser sætter staten systemer i værk, som forudsætter en vis form for stabilitet. De unge erfarer dog, at denne stabilitet ikke eksisterer, men det anerkendes ikke af de systemer, som har villighed og motivation som mål.

Tilsvarende peger jeg i min Ph.d.-afhandling (Görlich 2016a, in press) på, at fænomener som pres, desorientering, afstand, diagnoser, sårbarhed og arbejdstab 'sætter sig fast' som vilkår i de unges subjektiveringsprocesser. Det får som konsekvens, at de unge er nødsaget til at mestre disse vilkår fremfor mere fremadrettet at orientere sig mod uddannelse. Dette er dermed også medvirkende til, at de unge stagnerer. Samtidig hermed forventes de unge i tråd med individualiseringstendenser at kunne klare sig selv og oplever at have været overladt til sig selv. Jeg fremhæver således, at når de systemer, der skal hjælpe de unge – i denne sammenhæng repræsenteret ved Hanne - møder et globaliseret arbejdsmarked, tendenser til individualisering og en stigende tendens til det, der kaldes en diagnosekultur, er der risiko for, at der produceres stagnation frem for progression i de unges bevægelser mellem uddannelse, aktivering og arbejde.

Jeg vil på baggrund heraf fremhæve vigtigheden af at anerkende, hvordan barrierer for uddannelse produceres i mødet mellem de unge og de samfundsproducerede betingelser, som de unge forsøger at navigere i. Det er ikke kun de unges motivation, holdninger og valg, der skal fokuseres på, men også på samspil, sammenhænge og netværk. Det er helt centralt i den forbindelse, at også arbejdsmarkedet tænkes mere ind i indsatsen for at hjælpe de unge i uddannelse, så de på sigt får bedre muligheder for at sikre en stabil tilknytning til et i stigende grad prækært arbejdsmarked.

Anne Görlich er postdoc, Center for Ungdomsforskning, Aalborg Universitet.

REFERENCER:

- Ainley, P. & Allen, M. (2010). *Lost generation? New strategies for youth and education*. London: Bloomsbury Publishing.
- Antonucci, L., Hamilton, M., & Roberts, S. (Eds.). (2014). *Young People and Social Policy in Europe: Dealing with Risk, Inequality and Precarity in Times of Crisis*. London: Palgrave Macmillan.
- Casas-Cortés, M. (2014). "A Genealogy of Precarity: A Toolbox for Rearticulating Fragmented Social Realities in and out of the Workplace." *Rethinking Marxism* 26(2): 206-226.
- Davies, B. & Harré, R. (1990): Positioning: The discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20 (1): 44-66.
- European Commission (2013): *Reducing early school leaving: Key messages and policy support. Final Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving*. Lokaliseret 25.02.2016 fra: http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/doc/esl-group-report_en.pdf.
- Furlong, A. (2015). *Young People and the Social Consequences for the Post-Industrial Economy* in Kelly, P. & Kamp, A. (eds) (2015). *A Critical Youth Studies for the 21st Century*. Leiden: Brill: 25-37.
- Görlich, A. (2016a, in press). Uden uddannelse og arbejde – unges tilblivelser i komplekse transitioner. Ph.D.-afhandling. Aalborg Universitetsforlag.
- Görlich, A. (2016b, in press) Afstand, modstand og mestring: poetiske analyser af unges subjektiveringsprocesser i *Psyke & Logos*.
- Görlich, A. & Katznelson, N. (2015a). Educational trust: relational and structural perspectives on young people on the margins of the education system. *Educational Research*, Vol. 57, (2): 201-215.
- Görlich, A. & Katznelson, N. (2015b). Unge uden uddannelse – hvem er de og hvordan møder de kravet om uddannelse, p. 57-84 in Sørensen, N. U. & Pless, M. (2015) (red.): *Brydninger i ungdomslivet*, Bogserien Ungdomsliv nr. 3, Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Görlich, A., Katznelson, N., Hansen, N.H.M., Svarer, M., Rosholm, M. (2016): *Hvad virker? Ledige unges vej til uddannelse og arbejde, Evaluering af Brobygning til uddannelse*. København: Center for Ungdomsforskning.
- Regeringen. (2006). *Fremgang, fornyelse og tryghed, Strategi for Danmark i den globale økonomi - de vigtigste initiativer*. Lokaliseret 14.01.2016 fra: http://eustrukturfonde.dk/file/5755/Globaliseringsstrategien_2006.pdf.
- Standing, G. (2011). *The precariat: The new dangerous class*. London: A&C Black.
- Woodman, D., & Wyn, J. (2015). *Youth and generation: Rethinking change and inequality in the lives of young people*. London: Sage.